

มารู้จัก GHS กันเถอะ

วันดี ลือสายวงศ์*
อังสนา ฉั่วสุวรรณ**

GHS เป็นคำย่อของ The Globally Harmonized System of Classification and Labeling of Chemicals ซึ่งเป็นระบบการจำแนกความเป็นอันตรายและการติดฉลากสารเคมีที่เป็นระบบเดียวกันทั่วโลกที่พัฒนาขึ้นโดยองค์การสหประชาชาติ โดยมีที่มาจากมติที่ประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (United Nations Conference on Environment and Development, UNCED) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 ซึ่งมีวัตถุประสงค์ให้ทุกประเทศในโลกมีการจัดการสารเคมีที่เป็นระบบเพื่อการใช้สารเคมีอย่างปลอดภัยและไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ได้แสดงจุดยืนในการสนับสนุนการใช้ระบบ GHS ในการประชุม Intergovernmental Forum on Chemicals Sheet (IFCS) เมื่อปี พ.ศ. 2546 และมีการเตรียมการในประเทศให้มีการนำระบบ GHS มาใช้กับสารเคมีและผลิตภัณฑ์เคมีภายใต้พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ซึ่งได้แก่วัตถุอันตรายทางอุตสาหกรรม วัตถุอันตรายทางการเกษตร และวัตถุอันตรายที่ใช้ในบ้านเรือนหรือทางสาธารณสุข โดยมีการแก้ไขกฎหมายเพื่อปรับการดำเนินการที่เกี่ยวข้องให้เป็นไปตามระบบของ GHS ซึ่งมีคณะกรรมการวัตถุอันตรายเป็นหน่วยงานหลักร่วมกับกระทรวงต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงแรงงาน กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงคมนาคม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยมีเป้าหมายให้มีการใช้ระบบนี้ในปี พ.ศ. 2551 ที่ผ่านมา

ระบบGHS นี้จะครอบคลุมสารเคมีและผลิตภัณฑ์เคมีในภาคอุตสาหกรรม ภาคการขนส่ง ภาคการเกษตร และภาคผลิตภัณฑ์สำหรับผู้บริโภค โดยสารเคมีและผลิตภัณฑ์เคมีเหล่านี้รวมถึงสารละลายเจือจาง และสารผสม (mixtures)

ของสารเคมี แต่ไม่เกี่ยวข้องกับเภสัชภัณฑ์ (ยารักษาโรค) สารเติมแต่งในอาหาร เครื่องสำอาง และสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่ตกค้างอยู่ในอาหาร ณ จุดที่มีการนำสิ่งของดังกล่าวเข้าสู่ร่างกายโดยตั้งใจ การพัฒนาระบบการจำแนกความเป็นอันตรายและการติดฉลากสารเคมีนี้ เพื่อให้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารเคมีของประเทศต่างๆ มีความสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกันในทุกประเทศที่ทำการค้าระหว่างกัน การนำระบบนี้มาใช้จะทำให้ผู้บริโภค คนงานในภาคอุตสาหกรรม ภาคการขนส่ง และการเกษตรได้รับข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นอันตรายของสารเคมี ในขณะที่ผู้ประกอบการในภาคอุตสาหกรรมสามารถลดต้นทุนการผลิต และระบบนี้จะทำให้การติดตามตรวจสอบเกี่ยวกับสารเคมีง่ายขึ้น

สาระสำคัญของระบบ GHS ประกอบด้วย 1. การจำแนกสารเคมีและผลิตภัณฑ์เคมีตามความเป็นอันตราย 2. การสื่อสารความเป็นอันตรายของสารเคมี และ 3. ข้อสนเทศที่ต้องระบุในเอกสารข้อมูลความปลอดภัย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การจำแนกประเภทความเป็นอันตราย (Classification)

ระบบ GHS จำแนกสารเคมีและผลิตภัณฑ์เคมีตามความเป็นอันตรายของสารเคมีที่เป็น

องค์ประกอบทั้งทางด้านกายภาพ สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม ดังแสดงในตารางที่ 1 ซึ่งเกณฑ์การจำแนกความเป็นอันตรายเป็นไปตาม Annex 2 Classification and Labeling summary tables ของคู่มือสำหรับระบบ GHS หรือ Purple Book ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 3 พ.ศ. 2552 (สามารถดาวน์โหลดคู่มือ GHS ฉบับภาษาไทยจากเว็บไซต์ของกรมโรงงานอุตสาหกรรม)

* นักวิทยาศาสตร์ชำนาญการพิเศษ โครงการเคมี วศ.

** นักวิทยาศาสตร์ชำนาญการพิเศษ โครงการเคมี วศ.

ตารางที่ 1 การจัดกลุ่มสารเคมีและผลิตภัณฑ์เคมีในระบบสากล GHS ตามความเป็นอันตราย

ความเป็นอันตรายทางกายภาพ 16 ประเภท	ความเป็นอันตรายทางสุขภาพ 10 ประเภท	ความเป็นอันตรายทางสิ่งแวดล้อม 2 ประเภท
<ol style="list-style-type: none"> 1. วัตถุระเบิด 2. ก๊าซไวไฟ 3. ละอองลอยไวไฟ 4. ก๊าซออกซิไดซ์ 5. ก๊าซภายใต้ความดัน 6. ของเหลวไวไฟ 7. ของแข็งไวไฟ 8. สารเดี่ยวและสารผสมที่ทำปฏิกิริยาได้เอง 9. ของเหลวที่ลุกติดไฟได้เองในอากาศ 10. ของแข็งที่ลุกติดไฟได้เองในอากาศ 11. สารเดี่ยวและสารผสมที่เกิดความร้อนได้เอง 12. สารเดี่ยวและสารผสมซึ่งสัมผัสกับน้ำแล้วให้ก๊าซไวไฟ 13. ของเหลวออกซิไดซ์ 14. ของแข็งออกซิไดซ์ 15. สารเปอร์ออกไซด์อินทรีย์ 16. สารกัดกร่อนโลหะ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ความเป็นพิษเฉียบพลัน 2. การกัดกร่อนและการระคายเคืองต่อผิวหนัง 3. การทำลายดวงตาอย่างรุนแรง และการระคายเคืองต่อดวงตา 4. การทำให้ไวต่อการกระตุ้นอาการแพ้ต่อระบบทางเดินหายใจหรือผิวหนัง 5. การก่อให้เกิดการกลายพันธุ์ของเซลล์สืบพันธุ์ 6. การก่อมะเร็ง 7. ความเป็นพิษต่อระบบสืบพันธุ์ 8. ความเป็นพิษต่ออวัยวะเป้าหมายอย่างเฉพาะเจาะจงจากการได้รับสัมผัสครั้งเดียว 9. ความเป็นพิษต่ออวัยวะเป้าหมายอย่างเฉพาะเจาะจงจากการรับสัมผัสซ้ำ 10. ความเป็นอันตรายจากการสำลัก 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ความเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมในน้ำ 2. ความเป็นอันตรายต่อโอโซนในชั้นบรรยากาศ

2. การสื่อสารความเป็นอันตรายของสารเคมี (Hazard Communication)

ระบบ GHS มีการสื่อสารความเป็นอันตรายของสารเคมีโดยผ่านสื่อต่าง ๆ ดังนี้

2.1 รูปสัญลักษณ์แสดงความเป็นอันตราย (pictograms) เพื่อสื่อความหมายของความเป็นอันตรายในแต่ละด้านและแต่ละประเภทจำนวน 9 รูปสัญลักษณ์ ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 รูปสัญลักษณ์แสดงความเป็นอันตรายในระบบ GHS จำแนกตามประเภทความเป็นอันตราย

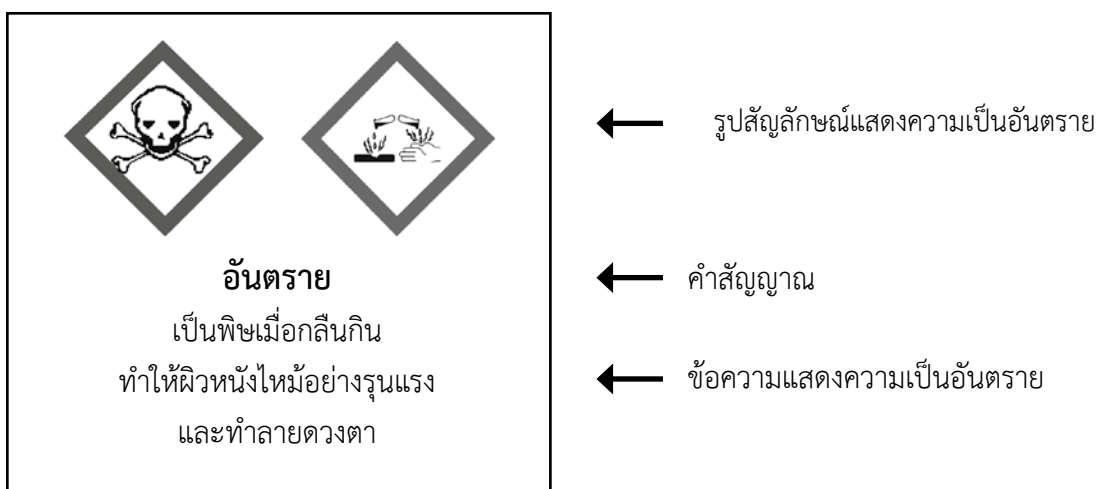
รูปสัญลักษณ์แสดงความเป็นอันตราย	ประเภทความเป็นอันตราย หรือ ประเภทย่อยความเป็นอันตราย	รูปสัญลักษณ์แสดงความเป็นอันตราย	ประเภทความเป็นอันตราย หรือ ประเภทย่อยความเป็นอันตราย
	สารไวไฟ สารที่ทำปฏิกิริยาได้เอง สารที่ลุกติดไฟได้เองในอากาศ สารที่สัมผัสแล้วให้ก๊าซไวไฟ สารที่เกิดความร้อนได้เอง สารเพอรอกไซด์อินทรีย์		สารออกซิไดส์
	วัตถุระเบิด สารเพอรอกไซด์อินทรีย์ (ที่อาจจะระเบิดได้เมื่อได้รับความร้อน) สารที่ทำปฏิกิริยาได้เอง (ที่อาจจะระเบิดได้เมื่อได้รับความร้อน)		ก๊าซภายใต้ความดัน
	สารกัดกร่อนโลหะ การทำลายดวงตาอย่างรุนแรง การกัดกร่อนผิวหนัง		ความเป็นพิษเฉียบพลัน (ประเภทย่อย 1 และ 2 เป็นอันตรายถึงตายได้ และประเภทย่อย 3 เป็นพิษ)
	การก่อมะเร็ง การทำให้ไวต่อการกระตุ้นอาการแพ้ต่อระบบทางเดินหายใจ การก่อให้เกิดการกลายพันธุ์ของเซลล์สืบพันธุ์ ความเป็นพิษต่ออวัยวะเป้าหมายอย่างเฉพาะเจาะจงจากการสัมผัสครั้งเดียว ความเป็นพิษต่อระบบอวัยวะเป้าหมายอย่างเฉพาะเจาะจงจากการรับสัมผัสซ้ำ ความเป็นอันตรายจากการสลัก ความเป็นพิษต่อระบบสืบพันธุ์		ความเป็นพิษเฉียบพลัน (ประเภทย่อย 4 เป็นอันตราย) การทำให้ไวต่อการกระตุ้นอาการแพ้ต่อผิวหนัง การระคายเคืองต่อผิวหนัง การระคายเคืองต่อดวงตา การระคายเคืองต่อระบบทางเดินหายใจ หรืออาจทำให้ง่วงซึมมีเมฆง ความเป็นอันตรายต่อโอโซนในชั้นบรรยากาศ
	ความเป็นอันตรายเฉียบพลันต่อสิ่งแวดล้อมในน้ำ ความเป็นอันตรายระยะยาวต่อสิ่งแวดล้อมในน้ำ		

2.2 คำสัญญาณ (signal words) ที่ใช้มี 2 คำสัญญาณคือ “อันตราย” และ “ระวัง” ขึ้นอยู่กับระดับความเป็นอันตรายของสารเคมีนั้น

2.3 ข้อความแสดงความเป็นอันตราย (hazard statements) เพื่ออธิบายลักษณะความเป็นอันตรายตามประเภทความเป็นอันตรายที่จำแนกได้ซึ่งจะเป็นข้อความสั้นๆ กระชับ และง่ายต่อความเข้าใจ เช่นระเบิดได้เมื่อได้รับความร้อน ระคายเคืองต่อผิวหนัง และอาจก่อให้เกิดมะเร็ง

รูปสัญลักษณ์แสดงความเป็นอันตราย คำสัญญาณ และข้อความแสดงความเป็นอันตรายจะปรากฏอยู่บนฉลาก (Label) ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ตัวอย่างของการใช้รูปสัญลักษณ์แสดงความเป็นอันตราย คำสัญญาณ และข้อความแสดงความเป็นอันตราย

โดยที่องค์ประกอบของฉลากตามระบบ GHS จะรวมถึงข้อความและรูปสัญลักษณ์แสดงข้อควรระวัง (precautionary statements and pictograms) ที่เป็นข้อความคำเตือนเพื่อป้องกันอันตราย การจัดเก็บ การกำจัด และการจัดการกรณีการรั่วไหล หรือได้รับสัมผัส หรือเกิดอุบัติเหตุขึ้น **ตัวบ่งชี้ผลิตภัณฑ์ (product identifier)** ที่ระบุชื่อผลิตภัณฑ์ ชื่อสารเคมีที่เป็นสาระสำคัญ หรือสารอันตรายในผลิตภัณฑ์และปริมาณความเข้มข้น การระบุผู้จัดจำหน่าย (supplier identification) โดยต้องมีชื่อที่อยู่และหมายเลขโทรศัพท์ของผู้ผลิตหรือผู้จำหน่าย หรือหมายเลขโทรศัพท์ฉุกเฉินบนฉลาก และข้อมูลเพิ่มเติมอื่นๆ ซึ่งสามารถหาอ่านได้ และไม่ว่าจะแปลเป็นภาษาใดจะสื่อความหมายเดียวกัน

3. เอกสารข้อมูลความปลอดภัย (Safety Data Sheet, SDS)

เอกสารข้อมูลความปลอดภัยคือเอกสารข้อมูลความปลอดภัยในการทำงานกับสารเคมี เป็นเอกสารสำคัญในการสื่อสารความเป็นอันตรายของสารเคมีหรือผลิตภัณฑ์เคมี โดยให้ข้อมูลเฉพาะเกี่ยวกับข้อมูลทางกายภาพ ความเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยและมาตรการเพื่อความปลอดภัยในการใช้ การเก็บรักษา การขนส่ง การกำจัด และการจัดการอื่นๆ เพื่อให้การปฏิบัติงาน และการจัดการสารเคมีเป็นไปอย่างถูกต้องปลอดภัย และสามารถตอบโต้เหตุฉุกเฉินกรณีเกิดอุบัติเหตุ หรือเกิดการรั่วไหลได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ตามระบบ GHS กำหนดข้อมูลที่ต้องระบุในเอกสาร 16 หัวข้อ (ตารางที่ 3) เพื่อให้เกิดความสอดคล้องและเป็นระบบเดียวกันทั่วโลก

ตารางที่ 3 หัวข้อของข้อมูลในเอกสารข้อมูลความปลอดภัย

<ol style="list-style-type: none"> 1. การบ่งชี้สารเดี่ยวหรือสารผสม และผู้ผลิต 2. การบ่งชี้ความเป็นอันตราย 3. องค์ประกอบและข้อมูลเกี่ยวกับส่วนผสม 4. มาตรการปฐมพยาบาล 5. มาตรการผจญเพลิง 6. มาตรการจัดการเมื่อมีการหกหรือไหลของสาร 7. การขนถ่าย เคลื่อนย้าย ใช้งาน และเก็บรักษา 8. การควบคุมการสัมผัสและการป้องกันส่วนบุคคล 	<ol style="list-style-type: none"> 9. คุณสมบัติทางกายภาพและทางเคมี 10. ความเสถียรและการเกิดปฏิกิริยา 11. ข้อมูลด้านพิษวิทยา 12. ข้อมูลด้านนิเวศวิทยา 13. ข้อพิจารณาในการกำจัด 14. ข้อมูลการขนส่ง 15 ข้อมูลด้านกฎข้อบังคับ 16. ข้อมูลอื่นๆ รวมทั้งข้อมูลการจัดทำและการปรับปรุง แก้ไขเอกสารข้อมูลความปลอดภัย
--	--

การพัฒนาาระบบการจำแนกประเภทและการติดฉลากสารเคมีที่เป็นสากลที่รู้จักกันในชื่อ GHS จะทำให้ทุกประเทศมีการใช้ระบบการจำแนกความเป็นอันตรายของสารเคมีและสื่อสารความเป็นอันตรายของสารเคมีที่เป็นมาตรฐานสากลในรูปแบบของฉลากผลิตภัณฑ์ และเอกสารข้อมูลความปลอดภัยที่เป็นระบบเดียวกัน ดังนั้นในระดับประเทศระบบนี้จะสามารถทำให้มีระบบการจำแนกสารเคมีและการจัดการสารเคมีที่เป็นระบบ รวมทั้งมีการสื่อสารเรื่องความเป็นอันตรายของสารเคมีมากขึ้น ทำให้มีความปลอดภัยต่อสุขภาพมนุษย์และสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามสำหรับผู้ผลิตสารเคมีอันตรายจะเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญ เพราะต้องจำแนกประเภทสารเคมี

ตามระบบ GHS และนำมาสื่อสารในรูปแบบของฉลากและเอกสารข้อมูลความปลอดภัย ขณะที่ภาคขนส่งจะได้รับผลกระทบไม่มาก เนื่องจาก GHS ให้ใช้ฉลากในการขนส่งเหมือนเดิม ส่วนผู้บริโภคน่าจะเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบในทางที่ดี เนื่องจากการสื่อสารความเป็นอันตรายที่ชัดเจนก็จะทำให้เกิดความตระหนักถึงผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นได้มากขึ้น ขณะที่การใช้ระบบ GHS ระหว่างประเทศจะทำให้ทุกประเทศสามารถทำความเข้าใจเรื่องสารเคมีได้ตรงกัน ส่งผลให้การค้าสารเคมีระหว่างประเทศมีความสะดวกมากขึ้น สามารถลดความซ้ำซ้อนในการทดสอบสารเคมี และสามารถเพิ่มระดับการป้องกันอันตรายจากสารเคมีต่อสุขภาพมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

แหล่งข้อมูลเรื่อง GHS

- กรมโรงงานอุตสาหกรรม Thailand Globally Harmonized System of Classification and Labelling of Chemicals (GHS) [ออนไลน์]. [อ้างถึงวันที่ 6 กรกฎาคม 2555]. เข้าถึงจาก http://www.diwsafety.org/add_ghs/ghs_thailand.htm.
- กลุ่มควบคุมวัตถุอันตราย. เอกสารประกอบการสัมมนาวัตถุอันตราย เรื่อง ความคืบหน้าด้านการบังคับใช้ GHS กับผลิตภัณฑ์วัตถุอันตราย และการชี้แจงแนวทางปฏิบัติการขึ้นทะเบียนวัตถุอันตรายการอภิปรายเรื่อง ความคืบหน้าด้านการบังคับใช้ระบบ GHS กับผลิตภัณฑ์วัตถุอันตราย. [ออนไลน์]. [อ้างถึงวันที่ 6 กรกฎาคม 2555]. เข้าถึงจาก <http://www.fda.moph.go.th/psiond/newweb/psiond-web/>.
- ศูนย์พัฒนานโยบายแห่งชาติด้านสารเคมี. พัฒนาเครือข่ายสถานศึกษาและครูผู้สอน GHS. [ออนไลน์]. [อ้างถึงวันที่ 6 กรกฎาคม 2555]. เข้าถึงจาก <http://203.157.72.102/csnet/chemfda.asp>.